

מפעל עולמי להצלת הדת

על ידי שנקיים ברית הערבות ומצות התוכחה

בכל העולם כולו

גליון # 2

חברה מזכי הרבים העולמי לקיום היהדות

חודש חשון תש"ס

בו יבוארו עניני ברית הערבות שקיבלנו והתחייבנו במצוות ה' "בְּהָרָה סִינַי" להיות ערב על כל איש ואיש מבני ישראל, וכל אחד ואחד נענש מכות חיוב הערבות כמו שכתוב (ויקרא כו, לז), "וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו" וכמבואר ברש"י שם: ומדרשו "וכשלו איש באחיו" זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערביין זה לזה, (ועיין סנהדרין דף כ"ז:).

על ידי ברית הערבות ומצות התוכחה נבנה בית המקדש

"על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים תמיד כל היום"

ברית הערבות

- פתיחה גליון - ב' -

הקול קורא'ס האלו של "הערבות" לבאר גודל חיוב הערבות תוכחה ומחאה בשכר ועונש נדפסו לתכלית אשר ראיתי כתוב בספר הישר לרבינו תם¹ זכרונו לברכה וזה לשונו: "וצריך לקנא לעובדי עבודה זרה המענים נפשותם והולכים באפסי ארץ ויוציאו ממונם בהבל וריק, ואם הפתאים והשוטים עובדי עבודה זרה עושים כן, על אחת כמה וכמה העובד לאדון העולם צריך לעשות כפל כפליים, עד כאן לשונו.

בפרשיות בְּהָרָה פְּחֻקֹתַי יבוארו אם ירצה השם, החיוב הגדול המוטל על כל אחד מישראל לעורר את חבריו על גודל ענין השכר והעונש² וחיוב הערבות תוכחה ומחאה, יראת שמים ואהבת

(1) שער ד' משער העבודה.

(2) וזה עיקר כוונתינו בפרשת קריאת שמע שאנו אומרים בכל יום: א-ל מלך נאמן, וזו הכוונה: א-ל מלך נאמן - לשלם שכר ועונש. ואחר כך אומרים (דברים יא, יג - כא), "והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי" - השכר. "השמרו לכם וגו'" - העונש רחמנא ליצלן, ואחר כך מסיים: "וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם וגו' וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, למען ירבו ימיכם", (עיין רש"י). [ועיין בבעל

הטורים על הפסוק "וכתבתם על מזוזות ביתך" (שם פסוק כ'), וסמיך ליה "למען ירבו ימיכם", שעל ידי המזוזה לא יבוא המשחית אל בתיכם (עיין מנחות דף ל"ב עמוד ב') וסמוך ליה "אם שמור תשמרון" על שם ה' שומרך, ה' צלך על יד ימינך (תהלים קכא, ה. מנחות דף ל"ג עמוד ב').

השכר של הנחת תפילין כהלכתה למען ירבו ימיכם - מאן בעי חייו?

גדולה מצות תפילין, שכל המניחן [על מקומן] מאריך ימים, שנאמר ה' עליהם יחיו, אותם

שנושאים עליהם שם ה' בתפילין יחיו (גמרא ורש"י ומנחות מ"ד ע"ב)

הלכה מבוררת בשו"ע ואחרונים, ש"כל התפילין של ראש" צריך להיות למעלה מתחילת צמיחת השערות של המצח.

א. מקום הנחת תפלה של ראש, מהתחלת עיקרי השער ממצחו, עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס. (שלחן ערוך אורח חיים סימן כז סעיף ט)

ב. ורבים נכשלים באיסור זה, ועיקר התפילין מונח על המצח ועוברים על איסור דאורייתא, דכל התפילין צריכין להיות במקום שיש קרחה, דהיינו שיהיה אפילו קצה התחתון של התיתורא מונח על מקום התחלת עיקרי השער. אכן אין להשגיח למי שיש לו שערות ארוכות ששוכבים עד חצי המצח להניח שם התפילין, כי התחלת מקום התפילין צריך להיות מהתחלת עיקרי השער שבפדחת מלמעלה. ויותר טוב להניח קצת למעלה משיעור זה, דהא מקום יש בראש להניח שתי תפילין, כדי שלא ישמט למטה על המצח, וכל המניחן על המצח הוא מנהג קראים ולא עשה המצוה.

ג. וכל בעל נפש יזהיר לחביריו וילמדם שלא יכשלו בזה, כדי שלא יהיו חס ושלום בכלל פושעי ישראל בגופן, דזהו קרקפתא דלא מנח תפילין, וגם הברכה הוי לבטלה, דתפילין שמונחין שלא במקומן הוי כמונחין בכיסן. (משנה ברורה בשולחן ערוך שם סעיף קטן לג)

הערה: גם הקשר מאחורי הראש, צריך להיות במקום הראוי, ואם לאו, אין יוצאים מצות תפילין, וליתר פרטי הדינים, עיין היטיב בשולחן ערוך אורח חיים (סימן כז סעיף י, ובמשנה ברורה, ובשערי תשובה שם).

ד. "אחד הניח תפילין של ראש והיה למטה מהשערות על המצח, ואמרתי לו שצריך לחזור ולהניחם כראוי, ולקרות עוד הפעם קריאת שמע". וכתב בסידורו "דעת קדושים" בכל קיבוץ לתפלה יש לייחד איש אחד משגיח על זה, שלא יצא משהו מעיקרי השער. (אשל אברהם להגאון הצדיק מבוטשאטש, מהדורא קמא סימן כז)

ה. מי ששערותיו גדילין על המצח בעיגול, צריך לזהר בזווית התיתורא דלמטה, שיהיו מונחין במקום עיקרי השערות, שהרי ריבוע דתפילין הוא הלכה למשה מסיני, ואם כן צריך כל התפילין להיות במקום החיוב. (מסגרת השלחן על קיצור שולחן ערוך סימן י' סעיף ג')

ו. איש זקן שנשרו שערות ראשו וכן הקרח, אף על פי שאין להם עתה שער בראשם, יניחו התפילין במקום שהיה בו שער מקודם. (כף החיים סימן כז בשם הבן איש חי וספר חיים ושלוה שם)

ז. הן בעון עינינו הרואות כי הרבה נכשלין בזה, ומניחין התפילין ממש על מצחן, אף שלפעמים מוחין בהם הרואים והוא נותנן למעלה, לא הועילו בזה, שחוזרין ונופלין, ה' הטוב יכפר בעדם, וראוי ליראי ה' ולחושבי שמו לעמוד בפרץ וליקח התפילין ולקצר הקשר, באופן שיהיו מונחין במקומן. (חסד לאלפים סעיף קטן ז')

[והוא נותנן למעלה כו', - כונתו: דאפילו על זה הזמן מעט, שהוא למעלה, אינו נחשב שהוא במקומו הנכון, דכיון דנופל אחר כך, מוכח, שבשעה שהיה למעלה לא היה מהודק].

[הערה: הרצועות של ימינו אלה נמתחין ביותר, על כן צריך לזהר מאד, ביחוד לאחר שמסתפרים, שהתפילין לא ירדו למטה ממקום צמיחת השערות, ובאם כן צריך להקטן את קשר הרצועה].

ונסיים בדברי הרא"ש: (בהלכות קטנות הלכות תפילין סימן כ"ז), וז"ל:

"שנו חכמים: ליום הדין, אם היה זהיר במצות תפילין כף זכות מכרעת, ואם פשע בהם כף חובה מכרעת, שאין לך גדול בכל מצות עשה שבתורה יותר ממצות תפילין, שהוקשה כל

שמים, כמו שכתוב (קהלת י"ב) "סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם", (ועיין ברכות ו:), ואיתא במסכת שבת (דף לב:) אמר רב יהודה לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו שנאמר (קהלת ג') "והאלוקים עשה שייראו מלפניו, וכן אמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד, (ברכות לג:).

מכאן אנו רואים כי עיקר³ עבודתנו הוא: "את מצותיו שמור", שאדם צריך להיות תמיד עומד ומצפה שיזכה לעשות רצון הבורא ברוך הוא באמת. ורצון ה' הוא דבר אחד בלבד: "אוצר של יראת שמים". כמו שכתוב "יראת ה' היא אוצרו".

יהודי בלי יראת שמים בלי אהבת השם אינו שוה כלום

בואו ונחשוב קצת מה חסר לנו בדור הזה, ברוך השם יש לנו הרבה ישיבות, הרבה תורה, (עשרות אלפים אנשים לומדים דף היומי בבלי וירושלמי, ועוד), יש לנו הרבה חסד, יש לנו הרבה בתי מדרשים בנינים גדולים להפליא בארץ ישראל ובחוץ לארץ, הבתי כנסיות מלאים מתפללים, תלמודי - תורה מלאים ילדים, ובתי חינוך לבנות מלאים ילדות, ולכאורה נראה שהדור שלנו הוא דור דעה, אם כן השאלה מה אנחנו רוצים להוסיף לדור חשוב כזה?

תשובה: אנו מתפללים בתפילות ברכת החודש "חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא", ואחר כך מתפללים חיים שאין בהם בושה וכלימה וכו'. וצריך להבין המשך התפילות האלו, מהי השייכות של יראת שמים ויראת חטא לבושה וכלימה? אתמהה.

ואפשר לפרש בהקדם מה דאיתא במסכת שבת (דף ל"א עמוד א') אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו, נשאת ונתת באמונה⁴, קבעת עתים לתורה⁵, [לקבוע עתים לתורה דבר קצוב שלא ימשך כל

התורה כולה לתפילין, שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך, לכן צריך כל אדם ליזהר במצות תפילין" (הרא"ש, בהלכות קטנות הלכות תפילין סימן כ"ז).

(3) עיקר בריאת האדם בעולם הזה הוא בשביל לנסותו בנסיונות אלו ולדעת את אשר בלבבו - אם יפנה לבבו אחרי אלהים אחרים, שהם תאות הגוף המשתלשלים מסטרא אחרא ובהם חפץ, או אם חפצו ורצונו לחיות חיים אמיתיים המשתלשלים מאלקים חיים אף שאינו יכול. (לקוטי אמרים [תניא], אגרת הקודש יא).
וכן איתא בספר עבודת הלוי: העיקר הוא הרצון, שהאדם יהיה תמיד עומד ומצפה מתי אזכה לעשות רצון הבורא ברוך הוא באמת - אף על פי שאינו יכול, יהיה לו רצון.
כל עבודת האדם בכל יום, להיות הרצון והחשק תמיד רק לעשות רצון המקום בכל לב ונפש. (מכתבים ומאמרים מבעל השפת אמת [גורן] מכתב כה)

(4) ועיין מהרש"א בחידושי אגדות: מה שיש לדקדק אהא דאמרינן פרק קמא דסנהדרין תחילת דינו של אדם על דברי תורה וכו', מפורש שם. [ואיתא במסכת סנהדרין (דף ז) אמר רבי המנונא אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה וכו', והיא לכאורה סתירה למה שכתב כאן, (ועיין בתוספות שהקשו על זה, ותירצו בבי' פנים, עיין שם). ואפשר לפרש על פי מה שכתבו הספרים דהא בהא תליא, וב' השאלות באים כאחד, כי אם היה לו אמונה בהשגחתו יתברך שמו, היה לו די זמן ללמוד, שהעת שחוטפים למען כבוד תורתו יתברך, לא יגרום בשום אופן העדר או חיסרון בפרנסתו, ומעתה אין כאן סתירה, כי השאלה על נשאת ונתת באמונה היא גם כן על דברי תורה, ועיין עירובין (דף נ"ד:), ואין כאן מקומו להאריך].

והנה להגיע לאמונה פשוטה צריכה להיות תמימות ככתוב בתורה (דברים יח, יג) "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" ופירוש רש"י ז"ל: התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך תקבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו (ספרי ס"ו). (ועיין ברמב"ן ואור החיים הקדוש מה שכתבו בזה).
ובספר בית אברהם (פרשת ויגש) מבואר שלא רק בענינים הנוגעים אל הגוף צריך להיות תמים, אלא אפילו בענינים הנוגעים אל הנפש ועבודת ה' צריך ללכת בתמימות, כי יש כאלו שהם מתייגעים בעבודת ה' בכל כוחם ונפשם ואין רואים סימן ברכה בעבודתם, והעצה לזה - "תמים תהיה עם ה' אלוקיך (דברים יח, יג), ולהתחזק בבטחון בה', ולא יפול ביאוש, חס וחלילה, כי רוצים לנסות מן השמים את מדת הבטחון שלו, ולא

היום (לדרך ארץ) עסקת בפריה ורביה⁶, [היינו חוסן] צפית לישועה⁷, [לדברי הנביאים], פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר [היינו דעת], ואפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין, אי לא לא⁸, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטין לעליה הלך והעלה לו, אמר ליה, עירבת לי בו קב חומטין [ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתליע] אמר ליה לאו, אמר ליה מוטב אם לא העלית. תנא דבי רבי ישמעאל, מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש⁹.

וכמו כן מבואר בתורתנו הקדושה (דברים י"י"ב) "ועתה ישראל מה¹⁰ ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך". (ועיין קב הישר פרק ד'). והבא ליטהר¹¹ מסייעין אותו (יומא לח, ב).

(המשך בגליון הבא אי"ה)

מפעל עולמי להצלת הדת

יפנה לטענות יצר הרע שהוא כל כך רחוק מה' - רק יתחזק לעמוד בנסיון. ובכל מצב יש לעבוד את ה'. וכפי שביאר ה"חפץ חיים" על הפסוק "המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא" (שמות ג, ה) - רוצה לומר, כשאדם בצרה ומצוקה, גם אז - באותו מצב ובאותה שעה - קודש הוא, אפשר שרצון ה' הוא דוקא בעבודה מאותה שעה הרחוקה.

ואפילו אם לבו קשה כאבן, זה סימן טוב, כמו שמבואר בב"א (פרשת בא) וז"ל: כמו מן מרגלית יקרה הנמצאת במעמקי הים ועליה אבן כבדה מאד, וצריך יגיעה מרובה ועבודה קשה מאד לנפץ את האבן עד שמוצאים את המרגלית, כמו כן כשרואה לבו קשה כאבן, זהו סימן שבו טמון מרגלית ואוצר יקר.

(5) ועיין מהרש"א בחידושי אגדות: שני עתים אחד ביום ואחד בלילה, כהא דאמרין יזיף ביום ופרע בלילה.

(6) ועיין מהרש"א בחידושי אגדות: לא אמר קיימת, אלא עסקת, דהיינו להשיא יתום ויתומה, עד כאן לשון קדשו. ומדברי המהרש"א מבואר דלאו דוקא יתום ויתומה, אלא כל מי שקשה לו לעסוק לבד בזיווג, מצווה לעזור לו, ומטעם זה היה הענין אצל הרבה צדיקים לעסוק בעזר הזיווגים. כידוע שהמהרי"ל היה עוסק בשידוכין לפרנסה. והגאון הקדוש בעל חת"ם סופר גם כן עסק בשידוכין ופעם אמר לבתו בערב יום הקדוש לפני כל נדרי שתילך תיכף ומיד לסיים איזה שידוך שנמשך כבר זמן רב. ויש כמה מכתבים מהגאון הקדוש משינאווא, ומבעל חזון איש זצ"ל. (ועיין ברש"י ז"ל במסכת ראש השנה דף כ"ט דיבור המתחיל אף על פי שיצא מוציא, שכל ישראל ערבין זה לזה במצוות).

(7) ועיין מהרש"א בחידושי אגדות: דהיינו ישועות בלשון רבים, לפי שהמצפה ומקוה לישועה בכל שעה הם רבים.

(8) ועיין מהרש"א בחידושי אגדות: משל כו' העלה לי חטין כו', דהיינו להעלותן לאוצר אין להם קיום אי לאו חומטין, הכי נמי ביראת ה' נתקיימו כולן באוצר הזה, ודו"ק.
(9) שבת לא.

(10) "מה ה' שואל מעמך" (דברים י, יב) - שבאמת גם היראה מאתו יתברך, רק הפרוש - ששואל "מעמך" ליראה. פירוש, שתריצה לכל הפחות להיות לך מדת היראה. (שאירת ישראל, ליקוטים ד"ה הכל).

"מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה" (דברים ה, כו). הנה לכאורה נראה לומר, בודאי יראת שמים היא בידי שמים, ולולי עזרתו יתברך שמו לא יגיע אחד מאלף ליראה את ה', חוץ ממתני מעט אשר אינם צריכים סעד לתמכם, כאבות ומשה רבינו עליו השלום וכיוצא, אבל זולתם ראה כמה תפלות התפלל דוד המלך עליו השלום בתמניא אפין על ככה. אך מה שאינו בידי שמים (ברכות לג, ב) היא הבחירה שבלב שישתוקק אדם וירצה להיות עובד ה' ויתפלל על ככה, אותה השתוקקות לבד אינה בידי שמים, והיא מבחירת אדם, על כן אמר "מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי". לא אמר מי יתן ויראו אותי, שזה אינו בידם, אלא מי יתן והיה לבבם זה ליראה, שיהיה חמדה בלבבם ליראה. (חתם סופר, פרשת ואתחנן, דיבור המתחיל מי).

(11) הקדוש ברוך הוא אינו מסייע רק להבא מעצמו לטהר, דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ולכן רק אם רצון האדם הוא לכבוש את יצרו הרע ולבחור בטוב מעצמו, אז הקדוש ברוך הוא עוזר לו כשלא יספיק כוחו. ואם כן, שכר הצדיקים במעשיהם הטובים הוא על המחשבה והרצון הטוב בלבד. (מנחת עני, פרשת אמור ד"ה ועוד).